

Věc: Oponentský posudek bakalářské práce Kristiny Hlaváčkové s názvem *Tvorba důvěryhodných postav v rámci fantasy*

oponent: doc. Mgr. Jakub Češka, Ph.D.

Autorka se rozhodla zkoumat pro literární teorii zásadní, zároveň také poměrně současné téma (Vincent Jouve – *L'Effet-personnage dans le roman*, 1992), které spočívá v přesvědčivosti postavy, kterou klasická naratologie ignorovala. Ovšem v názvu ohlašované téma upomíná na úskalí práce, neboť v něm autorka klade důraz na tvorbu, tedy nikoli na teorii. V jejím seznamu literatury navíc převažují tituly zaměřené na tvůrčí psaní, což bude patrně i případ autorčina hlavního referenčního zdroje (Card, Orson). Přičemž literární teorie je zastoupena jednou a to poměrně útlou prací, která je věnována postavě (Bohumil Fořt). Ovšem, což je neméně důležité, Fořt reflektuje postavu v perspektivě klasické naratologie, ruského formalismu a v neposlední řadě teorie fikčních světů, tudíž v oblastech, v nichž není postava klíčovým principem vyprávění.

Problematicky se jeví i vymezení tématu, neboť autorka hodlá zkoumat přesvědčivost postavy při jejím zrodu, tedy ve směru od spisovatele k jeho postavě. Jak ale můžeme zaujmout spisovatelovu perspektivu? Přesvědčivost lze řešit i na rovině literárního díla, v němž postava plní roli emočního a hodnotového ukotvení díla, postava je místo připravené pro čtenáře (k tomu srov. Tomaševskij – *Tématika in Teorie prózy*). Tudíž autorka hodlá uvažovat především o tvorbě a jejích úskalích, což si vyžaduje, aby se sama stala předmětem výzkumu, což je s ohledem na osobní angažovanost interpretačně riskantní. Autorce je ale třeba přiznat pečlivost a snahu, s níž se jí daří přeci jen vypracovat jisté pojetí postavy. Ve své práci se ovšem omezuje na již zmíněné tituly, dále na jeden literárně vědný slovník, na učebnici psychologie atp. Opět tu narážím na chudou literárně teoretickou průpravu, protože bez ní se nelze dobrat určitého reflektovanějšího a poučenějšího vztahu k literárnímu dílu. Autorčiny parafráze, ale i citace zvolených autorů nabízejí poměrně obecný (vágní) pohled na literární postavu. Pokud jde o teorii fantastiky, není mi jasné, proč autorka pomíjí Todorovův *Úvod do fantastické literatury*.

Charakterizovat četbu, případně čtení odkazem na Trávníčkovu cíleně sociologizující publikaci o čtenářích není zcela nedostatečné. Přitom si autorka mohla zvolit různé teoretické perspektivy, od recepční estetiky, v níž hraje čtenářovo vědomí, na němž se konstituuje význam literárního díla klíčovou rolí, po strukturální poetiku vyprávění. Jmenovitě v díle Rolanda Barthesa hraje čtenář víceznačnou roli – ať již jako bod zájmu, inspirace a

interpretační zvyklosti, nebo jako legitimizační figura. Pokud však autorka zůstane u Trávnickových předběžných charakteristik, setrvá u nic moc neříkajících slovníkových hesel.

V úvodní kapitole 3. paragrafu se zmiňuje o odlišnosti hlavních a vedlejších postav a sice, u hlavních postav vypravěč odhaluje jejich myšlenky. Ano, ale proč tomu tak je? Klíčovým prvkem přesvědčivosti je zaujetí určité perspektivy smyslu, kterou lze nejlépe inscenovat „nahlížením“ do nitra postavy. Zásadní odlišnost tkví totiž mezi tím, kdo vypráví, a o němž se vypráví, jelikož máme tendenci jako čtenáři spárovat vypravěčskou perspektivu, k čemuž je příhodná vnitřní fokalizace, té se ovšem autorka nevěnuje. Čtenář je totiž důvěřivá bytost, která věří tomu, kdo vypráví. Proto také autoři detektivek věděli, že vrah nesmí vyprávět, neboť tím by přestala být detektivka detektivkou atp.

V části věnované autorskému komentáři autorka nerozlišuje mezi instancí vypravěče a autora. V ní se také věnuje směřování čtenáře, které jde ruku v ruce s vyprávěním, proč tomu tak je?

Metaforičnost a nepřesnost je patrná i v citacích: „V našich myslích se lidé stávají tím, co dělají“ (Card, 2010, s.6). Ovšem pro nás není podstatné to, co dělají, nýbrž to, jaký to, co dělají, má pro nás smysl. Z této drobné odlišnosti se rodí celé rozsáhlé a rozmanité dílo Milana Kundery.

Kapitola věnovaná motivaci je povšechná, doporučuji již zmíněného Tomaševského a jeho stať *Tématika*, který se pro svou snahu vypořádat se s funkčností literárního stal pro západní naratologii zásadním autorem.

V závěrečné pasáži, v níž hodlá autorka představit to, jak chápe svoji oblíbenou postavu Eleny, již sklouzává k meditacím spisovatele.

Vzhledem k chabě zastoupené literární teorii, k povšechným formulacím, avšak zároveň s ohledem na autorčinu snahu jistým způsobem se s rolí postavy v literárním díle vypořádat (v tom, že se jedná o opomíjenou kategorii současného uvažování o literatuře, dávám autorce za pravdu), dovoluji si tuto práci doporučit k obhajobě ovšem ne s lepší známkou než dobrou.